

ภาพยนตร์สารคดีที่ดีที่สุดเรื่องหนึ่งของ "อุษาคเนย์"
ว่าด้วยปัญหาการพัฒนา ชีวิตผู้คน นิเวศวิทยา
และโลกาภิวัตน์

ทองปาน

Tongpan

"banned" feature film-VCD
Thai-Lao with English subtitle

เลขอนุญาต ที่ ต.๖/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๖/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์

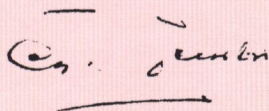
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่วราชนาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
5. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้ง สำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙

(นายวัชร เลี่ยมโชติ)
อธิบดีกรรมการศาสนา

ทองปาน Tongpan

กรุงเทพมหานคร

ทองปาน Tongpan

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ออกแบบรูปเล่ม
จัดพิมพ์โดย

บรรณาธิการ
สุพัตรา ปัญจพรรค์
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์
413/38 ถ.อรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย
กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์/โทรสาร 02-4338713

THE FOUNDATION FOR
THE PROMOTION OF
SOCIAL SCIENCES AND
HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT
e-mail: kitsunee_tai@yahoo.com

ISBN
จัดจำหน่ายโดย

974-93906-7-9
ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โทร. 02-255-4433
www.chulabook.com

พิมพ์ที่
ราคา

e-mail: cubook@chula.ac.th
โรงพิมพ์พิมพ์ดี
100 บาท

สารบัญ

	หน้า
คำแถลงมุลนิธิโครงการตำราฯ	4
รายนามคณะกรรมการบริหารมุลนิธิโครงการตำราฯ	6
คำนำ “ทองปาน” ภาพยนตร์ “ประหลาด” ของไทย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	7
บอกเล่าความเป็นมาของหนังเรื่องทองปาน คำสิงห์ ศรีนอก	12
“ทองปาน หนังต้องห้าม” สัมภาษณ์ ไพจง ไหลสกุล โดย สุदारัตน์ มุสิกวงศ์, วิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ	15
“Tongpan” Norman Peagam	33
“Tongpan”: An Important Event in Thai Cinema Baljit Malik	46

คำแถลงมูลนิธิโครงการตำรา

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในการกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้ มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จัก และเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียนและผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่งๆ ขึ้นด้วยไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้นๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนาตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล เรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง

และงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่นๆ ด้วย นับแต่ได้จัดตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้ คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อหาความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบัน มูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาขอมเยาพอสสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำ และคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่างๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

ก่อตั้ง พ.ศ. 2509

โดยนายปวย อึ้งภากรณ์ และนายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
นายรังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจิตตนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายชเนศ อารณีสวรรณ	กรรมการ
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	กรรมการ
นายวีระ สมบูรณ์	กรรมการ
นายประจักษ์ ก้องกีรติ	กรรมการ
นายพิภพ อุดร	กรรมการ
นางสาวศุกลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

“ทองปาน”

ภาพยนตร์ “ประหลาด” ของไทย

“ทองปาน” เป็นภาพยนตร์กึ่งสารคดีขาวดำ (พูดภาษาไทย/ลาว พร้อมอักษรบรรยายอังกฤษ) ความยาว 60 นาทีที่สร้างขึ้นในสมัยของ “มรสุมการเมืองไทย” เมื่อปี 2519 โดยทีมงาน “สมัครเล่น” ที่เป็นอาจารย์/นักศึกษาทั้งไทยและเทศ รุ่น 14 ตุลา มี “คนดังๆ” เป็นทั้งผู้สร้าง/ผู้กำกับ/ถ่ายทำ/ตัดต่อ/และผู้แสดงกิตติมศักดิ์คับคั่ง

ผู้รักความเป็นธรรมและ “ชนชั้นกลางในเมือง” นี้มีอาทิ Mike Morrow/Frank Green/ไพจิกร ไหลสกุล/สุรชัย จันทิมาธร (หงา คาราวาน)/ยุทธนา มุกดาสนิท/รัศมี เผ่าเหลืองทอง/คำสิงห์ ศรีนอก/วิทยากร เชียงกุล/ เรืองยศ จันทศิริ/ เสน่ห์ จามริก/สุลักษณ์ ศิวรักษ์/พัทธยา สายหนู/Peter F. Bell/เทพศิริ สุขโสภา/ชเนษฐ วัลลภ จุมทอง/ทรงยศ แวหงษ์ รวมไปถึงจนถึงชาวบ้านจริงๆ อย่างเช่น ทองปาน (องอาจ) โพนทอง/ผมหอม พิลาสมบัติ/ชาวบ้านอำเภอบัวใหญ่ นครราชสีมา และภาวโรงธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

“ทองปาน” เป็นเรื่องของชาวนาผู้ยากจนในอีสาน ที่ทั้งลูกและเมียถูกบีบบังคับให้ต้องทิ้งที่นาข้าวสอง ไร่ทั้งนี้ด้วยข้ออ้าง “จำยอม” ของการสร้างเขื่อนเพื่อการพัฒนา “กระแสหลัก” ตามนโยบายของรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกาในขณะที่นักวิชาการและนักศึกษาที่เป็น “ชนชั้นกลางในเมือง” และ “รักความเป็นธรรม” ดังกล่าวข้างต้น ต่างก็ถกเถียง “สัมมนา” ถึง “ผลดีผลเสีย” ของการพัฒนาของการก่อสร้างขนาดใหญ่อย่าง “เขื่อนผามอง” ที่จังหวัดเลย/หนองคาย/เวียงจันทน์/ไชยะบุรี และ “ทองปาน” ก็กลายเป็นเพียง “ชาวบ้าน” ผู้นั่งฟัง ถูกกระทำ และก็สูญหายไปตามประสาของคนตัวเล็กตัวน้อย

เขื่อน “ผามอง” เป็นหนึ่งในบรรดาเขื่อนขนาดใหญ่ ๆ ที่สหรัฐอเมริกา นำมาเสนอสร้างขึ้นในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและแม่น้ำสาขาทั้งหลายทั้งปวง ระหว่างไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (ใต้) นี่เป็นยุคสมัยของ “สงครามเย็น” ของ “สวรรค์ของนักสร้างเขื่อน/วิศวกร” ของธนาคารโลก (ที่ Asian Development Bank จะเป็นผู้สืบทอด) และถ้าหากสร้างได้สำเร็จเมื่อ 30 ปีก่อน พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย กับด้านฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงที่ไชยะบุรี หลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ก็คงจะจมอยู่ใต้น้ำไปเรียบร้อยแล้ว

ภาพยนตร์เรื่อง “ทองปาน” นี้ “อาภัพ” เมื่อสร้างเกือบจะเสร็จหลังการถ่ายทำเป็นเวลา 2 เดือนที่ชนบทอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และหนึ่งสัปดาห์ของการฉกการสัมภาษณ์ที่ธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ ก็เกิดเหตุการณ์นองเลือดและรัฐประหาร 6 ตุลา (2519) ทำให้กลายเป็น “หนังต้องห้าม” (เป็น “หั่วแดง” หรือคอมมิวนิสต์) ไป ทีมงานและนักแสดงต้องระหกระเหิน บ้างไปอยู่ต่างประเทศ บ้าง gone to the jungle for justice แต่ “ทองปาน” ก็โชคดีได้ไปเปิดตัวที่ London Film Festival ภายหลังการตัดต่อเสร็จ และก็ได้รางวัลเกียรติยศ Outstanding Film of Southeast Asia

น่าสนใจที่ว่านักมวยจริงนาม “องอาจ” ที่แสดงเป็น “ทองปาน” นั้น ไปไกลถึงได้แสดงเป็น “ลูกอีสาน” จากบทประพันธ์ของคำพูน บุญทวี (ที่ตีพิมพ์ 2518 ได้รางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ 2519 และ “ซีไรต์” 2522) “องอาจ” กลายเป็น “ทองปาน โพนทอง” ในภาพยนตร์อมตะ ของวิจิตร คุณาวุฒิ (2525)

คนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้ดู (แบบที่ก็ไม่ได้อ่าน “สัตว์ประหลาด” ของอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล หนังสือที่ได้รับรางวัลสูงสุดในระดับสากล Jury Prize จากเมืองคานส์ ฝรั่งเศส 2547) แต่ในวงการ “อุษาคเนย์ศึกษา” นอกบ้านเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอเมริกาเหนือ ยุโรป และออสเตรเลีย “ทองปาน” กลายเป็นหนังที่ must see “ต้องดู” ของอาจารย์และนักศึกษา “ทองปาน” ถูกฉายซ้ำแล้วซ้ำอีกในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา (และก็ยังเรียก “ความใจหาย” และ “ความเจ็บปวด” จากผู้ดูได้ทุกครั้ง)

“30 ปีผ่านไปไวเหมือนโกหก” ไม่น่าเชื่อว่าเรื่องราวและชะตากรรมของคนตัวเล็กตัวน้อยอย่าง “ทองปาน” ที่ถูกกระหน่ำด้วยการพัฒนา “กระแสหลัก” ของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศนั้นจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในประเทศไทยของเรา และแทนที่จะลดลงและได้รับการแก้ไขเยียวยา กลับดูเหมือนว่าได้แผ่ขยายไปทั่วทั้งดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง จากเหนือสุดในทิเบต ยูนนาน (ที่จีนได้ไล่ผู้คนออกไปเพื่อสร้างเขื่อนกันแม่น้ำโขง “ล้านช้างเจียง” เสร็จไปแล้ว 3 เขื่อน และกำลังสร้างอีก 5 เขื่อน) ไต่ลงมาถึง “สามเหลี่ยมทองคำ” (สบรวก) พม่า ไทย ลาว สู่อำเภอ “สามเหลี่ยมมรกต” และได้ลงไปถึงกัมพูชากับเวียดนาม และ “เขื่อนผามอง” ก็อาจจะพินาศขึ้นใหม่อีกก็เป็นได้

ถ้าหากอดีตจะเป็นบทเรียนได้ ภาพยนตร์ที่สะท้อนชีวิตและความเป็นจริงของผู้คนเช่น “ทองปาน” นี้ ก็น่าจะเป็นแสงสว่าง (แม้จะริบหรี่เพียงใด) ก็ยังอาจจะพอส่องทางให้กับเราได้บ้าง และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่ก่อตั้งและดำเนินงานมาโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่โดยตรงก็โดยอ้อมกับผู้คนเช่น “ทองปาน” ก็ต้องขอแสดงความยินดีและขอบคุณต่อโอกาสของการครบรอบ 30 ปีของ “ทองปาน” การได้รับอนุญาตให้นำ “ทองปาน” กลับมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพุทธทวณะที่ว่า “นตฺถิ ปญฺญา สมา อภา” หรือ “แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี”

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ทองปาน Tongpan

2520/1977 (VCD 60 min.)

ภาพยนตร์กึ่งสารคดี/feature film

ผู้อำนวยการสร้าง:	Isan Film: Mike Morrow
ผู้กำกับการแสดง:	ไพจิตร ไหลสกุล สุรชัย จันทิมาธร ยุทธนา มุกดาสนิท รัศมี เผ่าเหลืองทอง
เขียนบท:	คำสิงห์ ศรีนอก วิทยากร เชียงกุล ไพจิตร ไหลสกุล
ถ่ายภาพ:	Frank Green
ตัดต่อ:	ไพจิตร ไหลสกุล
เพลง:	สุรชัย จันทิมาธร
ผู้แสดง:	ทองปาน (องอาจ) โพนทอง หม่อม พิลาสมบัติ เรืองยศ จันทรศิริ สุรชัย จันทิมาธร เสน่ห์ จามริก สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พัทธา สายหู คำสิงห์ ศรีนอก ไพจิตร ไหลสกุล Peter F. Bell เทพศิริ สุขโสภา ชเนษฐ วัลลภ ขุมทอง ทรงยศ แวหงษ์ ชาวบ้านอำเภอบัวใหญ่ นครราชสีมา และการโรงธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

บอกเล่าความเป็นมา ของหนังสือทองปาน

คำสิงห์ ศรีนอก

เกือบจะพูดได้ว่า หนังสือนี้เกิดขึ้นด้วยความบังเอิญ เพราะเดิมทีเดี่ยว เพื่อน ๆ ที่คิดจะทำหนังสือเกี่ยวกับชีวิตชนบทของประเทศไทยได้ตั้งใจจะสร้างจากเรื่องสั้นของผมเรื่องหนึ่ง แต่หลังจากที่เราได้พบกับทองปาน เราก็คิดว่า เรื่องราวชีวิตของเขาคงจะมีชีวิตชีวามากกว่า

พวกเราได้พบกับทองปาน ประมาณกลางปี 2519 ปีนั้นทางเควกเกอร์ ออร์เกไนเซชัน ได้จัดให้มีการสัมมนา ในหัวข้อเรื่องผลกระทบต่อสภาพชีวิตและสังคม จากเขื่อนผามอง ซึ่งกำหนดว่า จะเป็นเขื่อนยักษ์ที่จะสร้างบนลำแม่น้ำโขง พรหมแดนติดต่อระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การสัมมนาได้เชิญบุคคลจากหลายฝ่ายทั้งจากนักวิชาการ ข้าราชการ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษา และชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณที่จะสร้างเขื่อนด้วย

ความคิดที่จะเชิญชาวบ้านเข้าร่วมด้วยนั้นผมคิดว่า ทางผู้จัดคงจะคิดว่า เท่าที่เป็นมาแล้วการบริหาร การพัฒนาและแก้ปัญหาของประเทศแถบนั้น มักจะริเริ่มกำหนด และสั่งการ จากคณะผู้ปกครองแต่ฝ่ายเดียวประชาชนเป็นเพียงฝ่ายรับจากผลของการตัดสินใจนั้น ๆ โดยที่แทบจะไม่มีส่วนรู้เห็น หรือมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นความต้องการหรือไม่ต้องการ ด้วยเหตุนี้ผมคิดว่า ความประสงค์อย่างหนึ่งของฝ่ายจัดสัมมนา คงอยากจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อโครงการของรัฐที่จะมีผลโดยตรงต่อชีวิตของพวกเขาบ้างจึงได้เชิญชาวบ้านจำนวนหนึ่งเข้าร่วม และหนึ่งในชาวบ้านที่ได้รับเชิญคราวนั้น คือทองปาน

พิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร ไรเตอร์ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 (เมษายน 2536)

ฉากเปิดเรื่องชีวิตชนบทที่เผชิญกับการพัฒนาโดยมีเพลงคนกับควายเป็นเพลงประกอบ

อย่างไรก็ตาม ความหวังของฝ่ายผู้จัดสัมมนาที่อยากจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความต้องการของตนเองก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเคยชินต่อสภาพที่เป็นฝ่ายถูกกำหนดจากฝ่ายผู้ปกครองมานาน เมื่อมีโอกาสมาเข้าร่วมสัมมนาพร้อมกับบรรดานักวิชาการและข้าราชการ ชาวบ้านจึงดูยังขาดความมั่นใจในตัวเอง และไม่ค่อยกล้าแสดงออก พวกเขาจึงเป็นฝ่ายฟังมากกว่าพูด

ออกจะเป็นการบังเอิญอยู่บ้าง ที่ฝ่ายผู้จัดสัมมนาคราวนั้นจัดให้ทองปานกับผมพักห้องเดียวกัน สภาพของชีวิตที่ท่านจะได้เห็นจากหนังเรื่องนี้ทองปานได้เล่าให้ผมฟังขณะเราอยู่ด้วยกันตามลำพังในห้องพัก

เรื่องเหล่านี้ถูกเปิดเผยในตอนเช้ามีดวันหนึ่ง เช้าวันนั้นทองปานตื่นนอนก่อนผม และผมสังเกตเห็นได้ถึงความไม่ปกติบางอย่าง ตามธรรมดาณั้ันเขาจะลุกขึ้นจากที่นอนอย่างเงียบเชียบ และพยายามไม่ทำอะไรบกวนเพื่อนร่วมห้อง แต่ทว่าเช้าวันนั้นหลังจากที่ลุกขึ้นจากที่นอนผมได้เห็นเขาเดินรุ่มร่ามไปมาอยู่หลายตลบ ใน

ลักษณะที่พยายามค้นหาอะไรบางอย่าง เขาเดินไปมาอยู่ก่อนข้างนาน ผมจึงลุกขึ้นมาถาม และได้ทราบว่ากระเป๋าสตางค์เขาหาย ทำทาง และน้ำเสียงที่เขาเล่าเศร้ามาก เขาบอกว่าในกระเป๋านั้นเขามีเงินอยู่เพียง 20 บาทเท่านั้นเอง แต่ที่เขาเสียใจมากก็เพราะว่ามันเป็นเงินทั้งหมดที่ครอบครัวเขามี เดิมทีเดียวเขาตั้งใจจะใช้เงินจำนวนนั้นซื้อยาให้ภรรยาที่เขาบอกว่ากำลังป่วยเป็นวัณโรค แต่เมื่อได้รับเชิญให้มาร่วมสัมมนา เขาไม่แน่ใจว่าจะต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง เขาจึงยังไม่ได้ซื้อยาตามที่ตั้งใจไว้ และจากจุดนี้เอง เรื่องราวการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชาวนาไทยคนหนึ่งก็หลังไหลออกจากปากของเขา

วันสุดท้ายของการสัมมนา พวกเรามีรายการออกไปชมภูมิประเทศ บริเวณที่คาดว่าจะท่วมหลังจากการสร้างเขื่อน แต่ทองปาน ได้ปลีกตัวออกมาก่อน ตอนเย็นบนเส้นทางกลับ คณะผู้เข้าร่วมสัมมนาได้แวะเยี่ยมเขาที่บ้าน และได้พบกับทองปาน ในอาการของคนเมาเฝิบอยู่ข้าง ๆ ขวดเหล้า ลูกเล็ก ๆ และศพของภรรยาที่เพิ่งตายก่อนหน้าที่เขาจะกลับมาถึงบ้าน

ผมได้เล่าเรื่องชีวิตที่ได้ฟังจากเขาในหมู่เพื่อน ๆ ที่เข้าร่วมสัมมนา แล้วเพื่อนคนที่คิดจะทำหนังจากเรื่องสั้นของผม ได้เปลี่ยนใจที่จะสร้างจากเรื่องชีวิตของทองปานนี้แทน และขอให้ผมช่วยเขียนบทเรื่องนี้ให้

ในความเห็นส่วนตัวของผม เห็นว่าปัญหาที่ใหญ่หลวงที่สุดของประเทศไทยก็คือ ปัญหาความยากจนของชาวนา ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ มีจำนวนถึงร้อยละ 85 ของพลเมืองทั้งประเทศ จำนวน 45 ล้านคน และก็เป็นผู้ผลิตข้าว อันเป็นสินค้าออกอันดับหนึ่งของประเทศ และในจำนวนชาวนา 85% นั้น 80% ล้วนมีชะตาชีวิตเช่นเดียวกับทองปาน

แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ปัญหาความอดอยากยากจนของชาวนานี้ นอกจากว่าจะเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของประเทศแล้ว ผมยังรู้สึกว่ามันเป็นปัญหาที่ผู้มีอำนาจบางกลุ่มกลัว แล้วพยายามแก้ปัญหาด้วยการกลบเกลื่อนและปิดตาตนเอง อันเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งร่วมคิดร่วมทำหนังเรื่องนี้ไม่สามารถจะอยู่ในประเทศของตัวเองได้

ทองปาน หนังสือห้าม

สัมภาษณ์ ไพจง ไหลสกุล

โดย สุดารัตน์ มุสิกวงศ์, วิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

ยายไฮ ชาวบ้านตัวเล็ก ๆ ที่ได้รับชัยชนะจากการเรียกร้อง ขอที่ดินคืนจากการเวนคืนอย่างไม่เป็นธรรมเพื่อนำไปสร้างเขื่อนเก็บน้ำเมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 ที่ผ่านมานั้นเป็นบทสรุปของการต่อสู้ที่ยาวนานกว่า 27 ปี ของคนตัวเล็ก ๆ ที่พยายามเรียกร้องหาความยุติธรรมให้แก่ตัวเอง

ยายไฮอาจจะเป็นเพียงชัยชนะกรณีเดียวของประชาชนที่ต้องอพยพย้ายที่ทำกินเพื่อการสร้างเขื่อนตามแผนพัฒนาชนบทของรัฐบาล เพราะถ้าย้อนกลับไปเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2518 เมื่อมีโครงการสร้างเขื่อนทางภาคอีสาน เพื่อบรรเทาเรื่องความแห้งแล้ง ช่วยเหลือเกษตรกรนั้น จะต้องมีการขูดรีดกลุ่มหนึ่งที่ต้องเสียสละโยกย้ายออกจากพื้นที่ที่ตนอยู่เพื่อเปิดทางให้กับการสร้างเขื่อนตามนโยบายของรัฐทองปาน ก็เป็นอีกหนึ่งครอบครัวที่ต้องอพยพโยกย้ายหนีการสร้างเขื่อนมาไม่น้อยกว่า 2 ครั้งในชีวิต และยังมีประชากรที่ต้องประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับทองปานอีกมากมาย

เรื่องราวของ “ทองปาน” ชาวบ้านริมขอบสังคมยังเป็นจุดเริ่มต้นของหนังสือสารคดีที่ดูความผันผวนทางการเมืองเล่นตลกด้วย

“ทองปาน” สร้างตามรอยเหตุการณ์การสัมมนาเรื่อง “เขื่อนผามอง ปัญหาการตั้งรกรากใหม่และการเคลื่อนย้ายประชากร” เกิดในปีพ.ศ. 2518 ณ บริเวณเขื่อนจุฬาภรณ์ ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบไปด้วย นักศึกษา นักวิชาการ นักข่าว ชาวบ้านผู้ได้รับความเดือดร้อน และตัวแทนจากภาครัฐ

พิมพ์ครั้งแรกใน วารสารหนังสือไทย ฉบับที่ 13 (มิถุนายน 2547)

เนื้อหาของหนังจะเป็นการวิพากษ์นโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาลในช่วงหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 อย่างตรงไปตรงมา ผ่านการเข้าร่วมสัมมนาแสดงความคิดเห็นเรื่องการสร้างเขื่อนของทองปาน กับเหล่านักวิชาการ ข้าราชการ โดยตัดสลับภาพการสัมมนากับภาพชีวิตประจำวันของทองปาน เป็นการเสียดสีสภาพสังคมในช่วงเวลานั้นอย่างตรงไปตรงมาที่สุด

นอกจากเรื่องที่เป็นการวิจารณ์นโยบายของรัฐอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นการล้อแหลมกับการนำออกฉายสู่สาธารณชนแล้ว ทองปานยังประกอบด้วยเพลงเพื่อชีวิต คนกับควาย ที่รัฐสั่งห้ามเปิดในสถานีวิทยในช่วงปี 2519 และเมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหนังเรื่องนี้หลายคนต้องหลบหนีเข้าป่า

ไพพงษ์ ไหลสกุล ในฐานะโปรดิวเซอร์ และผู้กำกับร่วมของหนังก็สารคดีเรื่องนี้จึงต้องอพยพตัวเองพร้อมฟิล์มหนังไปต่างประเทศ เพื่อทำความฝันของตัวเองให้เสร็จสิ้น...

ไม่ทราบว่าคุณคิดในการทำหนังเรื่อง ทองปาน เริ่มต้นเมื่อใด

ขอเล่าตั้งแต่การเรียนจบที่ธรรมศาสตร์ ปี 2516 จบพอดีตอนที่เข้าเรียนที่ธรรมศาสตร์เป็นช่วงที่เริ่มมีขบวนการนักศึกษาแล้วและค่อย ๆ เติบโตไปจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา โดยส่วนตัวก็อยู่กับเรื่องกิจกรรมนักศึกษามาตลอดตั้งแต่ปี 1 พอเรียนจบก็ไปทำงานที่ศูนย์วิจัยทางสังคมศาสตร์ที่จุฬาฯ เป็นลูกจ้างชั่วคราว เป็นผู้ช่วยทำ thesis ให้กับอาจารย์ม.ร.ว. พุทธิสาณ ชุมพล หลังจากทำ thesis เสร็จก็ไปเป็นผู้ช่วยนักข่าวที่ Far Eastern Economic Review ได้พบกับคุณไมเคิล มอร์โรว์ อดีตสามี ตอนนี้เขาไปอยู่ประเทศจีน ซึ่งโอเคการทำหนังเรื่อง “ทองปาน” ก็มาจากคุณไมเคิลด้วย จุดเริ่มต้นคือไปพบเขาที่งานสัมมนาที่จัดขึ้นที่บริเวณเขื่อนเขาป่าที่เขื่อนที่นั่น ส่วนเงินทุนที่ทำเป็นเงินส่วนตัวของคุณไมเคิล มอร์โรว์ แล้วพี่ก็เป็นโปรดิวเซอร์แทนเขาเพราะในช่วงที่ทำหนังเรื่องนี้เขาไม่ได้อยู่เมืองไทย

หลังจากกลับจากการสัมภาษณ์แล้วเรากียังรวมกลุ่มกันอยู่ แล้วคุณไม่เกิดกับบอกว่า เราน่าจะทำหนังสือสารคดีกัน ตอนนั้นเรามีเพื่อนนักข่าวคนอื่นที่เป็นช่างภาพอยู่ Statellite News อยู่ PIPN มีเพื่อนนักข่าวสวีเดน และคุณแฟรงค์ กรีน (ช่างภาพเรื่องทองปาน) ก็เพิ่งจบจาก UCLA แล้วมาอยู่เมืองไทย พี่เลยให้สคริปต์กับพวกนี้ดู แล้วคุณแฟรงค์เขามีกล้องส่วนตัว เป็นกล้อง 16 มม. เขาก็ว่าไปเราไปถ่ายกัน เป็นช่วงที่คุณแฟรงค์เขามีเวลาว่าง และก็ไม่เอาค่าจ้างด้วย นี่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่คนมักถามว่าทำไมทีมงานหนังเรื่องนี้เป็นฝรั่ง นั่นก็เพราะเขามีเวลาและเขาก็มีอุปกรณ์พร้อม

แล้วบทที่ใช้ในการถ่ายทำเป็นความคิดของคุณไฟจงคนเดียวหรือว่าช่วยกันในทีมงาน

เราเองก็ไม่ได้เป็นนักเขียนอะไร แต่ด้วยความอยากทำหนังเรื่องนี้ เมื่อมีไอเดียเดียวที่อยากทำแล้ว ก็เลยไปชวนคุณวิทยากร เชียงกูล คุณคำสิงห์ ศรีนอก ให้ช่วยเขียนสคริปต์หน่อยนะ เขาก็ไม่ว่างกัน แต่เขาก็ช่วยเขียนให้นิดหน่อย เขียนเป็นไอเดีย เป็นเอาทีไลน์ให้เราหน้าสองหน้า หลังจากนั้นเราก็อามาดูว่าถ้าเป็นสคริปต์หนังจะต้องเป็นยังไงก็เลยไปเขียนต่อ

นอกจากช่วยกำกับแล้ว สุรัชย์ จันทิมาธร ยังร่วมแสดงในภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย

หลังจากนั้นก็ไปชวน **สุรัชย์ จันทิมาธร** มาช่วยกำกับให้ เขาก็บอกเขาไม่เคยกำกับหนัง หนังเรื่องแรกเขาไม่เคยทำเสร็จเลย เราก็บอกว่าเรื่องนี้รับรองเสร็จแน่ ถ้าคุณมาทำ เขาก็เลยมาช่วยกำกับ เพราะเขาเป็นคนที่มีเรื่องวัฒนธรรมอีสาน เขาจะเข้าใจว่าคนอีสานเป็นยังไง และเรารู้สึกว่า ถ้าเขามาช่วยทำ เขาจะอธิบายบางอย่างได้ในรายละเอียด แม้ตัวพี่เองเป็นคนอูบลแต่เราก็ห่างกันมานาน คุณสุรัชย์เองเขาเชื่อมต่อกับชาวบ้านได้ดีกว่า แต่เนื่องจากว่ามันไม่ใช่ความคิดเขาดั้งแต่ต้น เขาก็เลยไม่รู้ว่าบางครั้งมันจะเป็นยังไงดี ก็มาถามเรา บางครั้งเราก็มีความเห็นขัดแย้งกับเขาบางเรื่อง เราก็บอกว่ามันไม่ใช่อย่างนี้ ตอนนี้เป็นอย่างนี้นะ เพราะเราเขียนสคริปต์ มันก็เลยไม่ชัดเจนว่าใครกำกับ เป็นทีมเวิร์คมากกว่า

ส่วน **คุณยุทธนา มุกดาสนิท** เขาก็มาช่วยกำกับในส่วนที่เป็นงานสัมภาษณ์ ส่วนพี่ดูเรื่องเนื้อหา เรื่องที่คนพูด คุณยุทธนาเขากำกับกล้อง เพราะตอนนั้นเราไม่รู้อะไรจะส่งกล้องยังไง เพราะเราไม่เคยทำหนัง พี่ก็จะคุยกับนักแสดง

ในเรื่องส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ใช้เวลาในการถ่ายทำนานเท่าไรคะ

ใช้เวลาแค่ 2 วัน คุณยุทธนาเขาไว เร็วมาก วันหนึ่งถ่าย 30 ซ็อต ตอนนั้นเขาเป็นผู้ช่วย **ท่านม้วย (มจ.ชาตรีเฉลิม ยุคล)** ทำเรื่อง **“เทพธิดาโรงแรม”** ยังไม่ได้เป็นผู้กำกับ เขามีประสบการณ์เรื่องความเร็ว ส่วนพี่กับคุณสุรัชย์ก็จะถ่ายในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง และระหว่างที่ถ่ายก็จะมีเรื่องเยอะ มันก็ไปได้ช้ากว่าที่วางแผนไว้

นักแสดงที่มาร่วมแสดงในงานสัมภาษณ์...

เชิญมา ทุกคนยินดีมาหมด **อาจารย์สุลักษณ์ (ศิวัรักษ์)** ก็ยินดีมา บอกให้ทำอะไรก็ทำ น่ารักมาก บอกให้นั่งงอกระเบนก็นั่งมา

บทพูดในช่วงนี้เขียนเป็นบทให้แต่ละคนหรือปล่อยให้แต่ละคนพูดของเขาเอง

เขียนให้คร่าว ๆ ทุกคนไม่ต้องจำ พอเขาดูแล้วว่าเล่นประมาณนี้คือให้เขาเล่นไปตามบทจริงของเขา แต่บางคนไม่จริง บางคนก็ไม่

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ คาราว์เบญจในบทบาทนักวิพากษ์การพัฒนาที่ยังเข้มข้นเหมือนในปัจจุบัน

ได้พูดอย่างนั้น บางคนก็เล่นตามบทที่เราให้ เช่นนายอำเภอ เราเขียนให้เขาตามคาแรคเตอร์ที่เราคิด

ในเหตุการณ์สัมมนาจริง ๆ ก็มีนายอำเภอด้วยใช่ไหม

สัมมนาจริง มีคนจากมหาดไทย และเล่นบทคล้าย ๆ อย่างนั้น คือมีตัวแทนจากมหาดไทยในการสัมมนาจริง ๆ เพียงแต่ว่ามันไม่ถนัดอย่างนั้นเพราะเขาพูดกันตั้งอาทิตย์แฉะ ไม่ใช่วันเดียว พูดกันยาว เรา simplify เราทำให้มันตลกนิดหน่อย แต่บางคนก็ว่าเราทำให้มันดูง่ายเกินไป ไม่น่าเชื่อถือ คือเราต้องให้มันง่ายเพื่อให้จบเร็ว ก็ต้องไม่พูดเยอะ อย่างที่อาจารย์พูดว่า เราต้องเลือกเอา นั่นเป็นธรรมชาติของท่านจริง ๆ และพูดเยอะมาก แต่เรามาตัดทิ้ง มันนานเวลาดูเขาคงโกรธนิด ๆ ว่าตัดเขาออก ทำให้เขาเป็นตัวตลกนิดหน่อย แต่มันจำเป็น

ช่วงที่ทำหนังเรื่องนี้ประมาณปีไหน

ประมาณปี พ.ศ. 2519 ช่วงก่อน 6 ตุลา หลัง 14 ตุลา แรกเริ่มประมาณปี พ.ศ. 2517 จะมีการจัดสัมมนาเรื่องเกี่ยวกับเพื่อนผามอง*คือการสัมมนาที่อยู่ในหนังเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ช่วงนั้นทำงานอยู่ที่ศูนย์วิจัยด้านสังคมศาสตร์ ที่จุฬาฯ กลุ่มที่จัดสัมมนาเขาชวนให้ไปหาชาวบ้านมาร่วมสัมมนาด้วย ต้องไปในหมู่บ้านริมแม่น้ำโขง เพื่อนที่มาชวนนี้เขาทำงานในองค์กร Quaker เป็นองค์กรทางศาสนาคริสต์ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยไม่ใช้ความรุนแรงในการประท้วง พวกนี้จะไม่ยอมเป็นทหาร ในหลาย ๆ ประเทศเขาจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเป็นทหาร

ถ้าอย่างนั้นคุณไพจงเองเป็นคนที่เป็นคนไปเชิญชาวบ้าน

ใช่ แต่ในเรื่อง ทองปาน จะเป็นนักศึกษาผู้ชาย

นักศึกษาหนุ่มในภาพยนตร์เดินทางไปเชิญชาวบ้านให้เข้าร่วมงานสัมมนา

* เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2518 มีการสัมมนาเรื่อง “เพื่อนผามอง ปัญหาการตั้งรกรากใหม่และการเคลื่อนย้ายประชากร” สถานที่จัดสัมมนาคือเพื่อนจุฬากรณ์หรือเพื่อนน้ำพรม จ.ชัยภูมิ

ฉะนั้นหนังเรื่อง ทองปาน ก็คล้ายจะเป็นประวัติของคุณไฟทองเอง

ใช่ แต่ก็ไม่ตรงนัก เป็นแค่ส่วนหนึ่ง คือนักศึกษาในเรื่องนี้เป็นผู้ชาย ตอนแรกเราก็คุยกันว่าจะให้เป็นผู้หญิง แต่รู้สึกว่าเป็นผู้หญิงจะไม่ค่อยน่าเชื่อถือคือเป็นผู้หญิงแล้วก็เดินทางไปในชนบท ในหนังเราเลยตัดสินใจเปลี่ยนเป็นผู้ชาย แต่ในความจริงไม่ใช่มีแค่คนเดียว มีอีกคนหนึ่งที่เป็นผู้ชายเขาไม่ใช่ นักศึกษาเป็นคนสิงคโปร์ และเขาเป็นคนจัดสัมมนาที่สิงคโปร์ด้วย เขามาเชิญอาจารย์ป๋วย ไปเข้าร่วมสัมมนา เชิญอาจารย์ ส. ศิวรักษ์ เชิญชาวบ้านแล้วเขาก็จะให้ทุนชาวบ้านเข้าร่วมการสัมมนา ก็มีหลายคนเหมือนในภาพยนตร์เพียงแต่นั้นไม่ใช่ตัวจริง เป็นตัวสมมติ

เนื่องจากการสัมมนาครั้งนั้นจัดขึ้นข้าง ๆ เชื้อน เป็นการพูดคุยเรื่องไม่เอาเชื้อน คิดว่าเชื้อนเป็นปัญหา ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีทั้งชาวบ้าน ทั้งนักวิชาการแล้วก็มีคนที่หน้าตาคล้ายฝรั่ง และมีอาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ ทำให้หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 หนังสือพิมพ์เอาเรื่องนี้ไปด่า เอาภาพการสัมมนาไปลงข่าวหน้าหนึ่ง โดยบอกว่าเป็นการประชุมของพวกพรรคคอมมิวนิสต์

ฉากการสัมมนาในภาพยนตร์ใช้คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นสถานที่ถ่ายทำ

เป็นภาพสัมมนาในหนังสือของจริง

เป็นภาพสัมมนาจริงค่ะ อาจารย์ป่วยเข้าร่วม แล้วอาจารย์ป่วยก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์จากภาพนั้นด้วย

เหตุการณ์จริงเกิดขึ้นเดือนไหนคะ

ประมาณปี พ.ศ. 2518 แต่ที่ลงในหนังสือพิมพ์ดาวสยามนี่ลงในปี พ.ศ. 2519 ค่ะ หนังสือพิมพ์เอาภาพจากปีก่อนมาลงปีถัดมา โดยอ้างว่าเป็นการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยที่ไม่ได้บอกว่าเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2519 แต่บอกว่ามันเกิดขึ้นเมื่อไหร่ก็ได้ในอดีต โดยดร.ป่วย เข้าไปมีส่วนร่วม แล้วนั่นคือช่วงที่ดร.ป่วยเกิดปัญหา เนื่องจากภาพนั้นถ่ายในป่า เพราะเห็นมีต้นไม้ แต่จริง ๆ แล้วไปถ่ายที่ใกล้เขื่อนเป็นบ้านพักใกล้เขื่อน ซึ่งก็จะมีลักษณะเป็นป่า เลยเข้าใจว่าเป็นคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์อาจารย์ป่วยถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมเพราะในนั้นก็จะมีหลายหน้าตา มีนักศึกษา ภาพนั้นลงในหนังสือสารคดี เล่มดร.ป่วยและอธิบายอย่างทีบอก

ภาพถ่ายผู้ร่วมสัมมนาเกี่ยวกับเขื่อนผามอง ณ เขื่อนน้ำพรม

สยาม
 นิตยสารเพื่อชีวิตเพื่อชาติ ศาสน์กษัตริย์
 ฉบับที่ 828 วันที่ 17 ตุลาคม 2558 ปีที่ 25 ฉบับนี้ 150 บาท

จับหลักฐานครบที่ปากช่อง
ป่วย-เส่น้ำ
ชุมนุมสมุนร่วมคอมฯรัสเซีย

17 ปี
THE 17
 ภาพยนตร์ไทย
 กำกับโดย...

THE 17
 ภาพยนตร์ไทย
 กำกับโดย...

ภาพยนตร์ไทย
 กำกับโดย...

ทองปานในภาพยนตร์เริ่มต้นด้วยอาชีพคนขี่สามล้อรับจ้าง

แล้วคุณไพจงไปเจอทองปานที่มาแสดงในหนังได้ยังไงคะ

พอตกลงว่าจะทำหนังเรื่องนี้ก็ไปหานักแสดง เดินทางไปหาโลเกชั่นถ่ายทำและคุณคำสิงห์ศรีนอกบอกว่าจะไปหาเพื่อนที่บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา ก็ไปคุยกับเพื่อนบอกให้ฟังว่าเรื่องเป็นอย่างนี้ ๆ นะ เพื่อนคุณคำสิงห์ก็บอกว่าเขารู้จักเพื่อนที่เป็นนักมวยคือคุณองอาจ ไปชวนมาเล่นสิ เราก็ไปชวนเขามาเขาก็เอาด้วย แต่ก่อนวันแสดง 1 วัน เราก็ไปที่โลเกชั่นไปนั่งคอยเขา เขาก็ไม่มา เขาเมา เพราะเขาเครียดก็เลยไปกินเหล้า วันแรกเลยไม่ได้ถ่าย หลังจากนั้นก็ไปคุยกับเขาพลอบใจ ในที่สุดเขาก็ยอมมา คือตอนนั้นพวกนักศึกษาพวกฝ่ายซ้ายนี้น่ากลัวมาก เขาก็กลัวว่าจะมีปัญหา เขาคดดัน

วิถีชีวิตทองปานในเรื่อง นี่คิดเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หรือไปสังเกตจากวิถีชาวบ้าน

ก็เป็นเรื่องจริงเกือบทั้งหมด เพราะชีวิตจริงของทองปาน เขาก็มีปัญหาเช่นนั้น คือเขาย้ายหนีเขื่อน 2 ครั้งนั่นคือสาเหตุที่เราเชิญเขามาร่วมสัมมนากับเรา ตอนที่เราเชิญชาวบ้านมาร่วมสัมมนา

ทองปานไม่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทน มีคนอื่นที่ชาวบ้านเลือกให้เป็นตัวแทนจากการประชุมของชาวบ้าน แต่สำหรับทองปานนี้เราเป็นคนเลือกเอง เพราะเขาบอกว่าเขาต้องอยู่กับเชื่อนถึง 2 ครั้ง แล้วเขาก็เป็นคนนอกสังคม แม้ว่าเขาจะเป็นชาวบ้านแต่เขาก็เป็นลูกจ้างของชาวนาอีกที โดดเดี่ยวมาก สุดชายขอบสังคม เวลาไปเยี่ยมเขาอยู่กระท่อม แต่ในเรื่องนี้บ้านเขาอยู่ใกล้สถานี ซึ่งจริง ๆ ไม่ใช่ ห่างไกลกว่านั้นอีก แล้วก็ไม่มีที่ดินไม่มีอะไรเลย รับจ้างทำนาเหมือนกับบ้านไม่มีราก ไม่มีฐาน ไม่มีญาติโยม แล้วเขาก็รับจ้างเลี้ยงไก่ให้เพื่อนบ้าน

แล้วชะตากรรมของครอบครัวทองปานจริง ๆ เป็นอย่างไรที่เราเห็นในหนังหรือเปล่า

ก็เป็นอย่างนั้น คือภรรยาเขาก็เสียชีวิตก่อนที่เขาจะกลับบ้าน อาจารย์ป๋วย อาจารย์เสนห์ ที่ไปงานสัมมนา ก็ยังไปหาเขาที่บ้าน พอไปเจอสภาพบ้านเขาแล้วทุกคนสะเทือนใจ คุณคำสิงห์ก็ไปบ้านเขา และทราบว่ภรรยาเขาเสียชีวิต พอภรรยาเสียชีวิตเขาก็ย้ายบ้านไปอีกแล้วก็ไม่ได้ติดตาม คืออยู่ตรงนี้แล้วหากินไม่ได้ก็ต้องย้ายที่ใหม่ เพราะเขาไม่มีที่ดิน

ใช้เวลาในการถ่ายทำนานเท่าไร

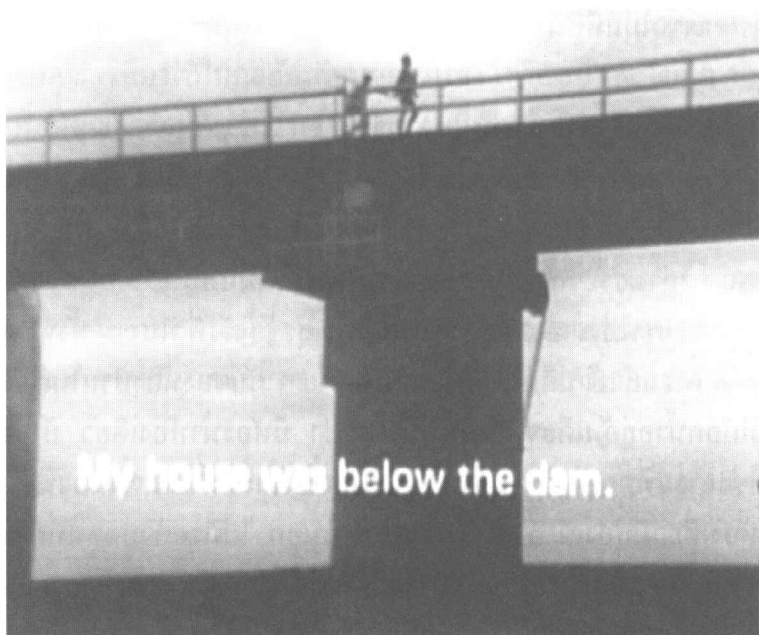
ตอนที่ถ่ายประมาณเดือนกว่า ๆ

พอจะเล่าบรรยากาศในการทำงานให้ฟังได้มั๊ยคะ

เราไปเข้าบ้านอยู่ด้วยกันก็มีคุณสุรัชย์ ตัวพี๋ ทีมงาน ทั้งหมด 4-5 คน แล้วบ้านก็เป็นหลังเล็ก ๆ คล้าย ๆ กับของทองปานในเรื่อง มีก๊อคน้ำอยู่อันเดียว ยังดีที่มีน้ำประปา มีห้องน้ำห้องเดียว มีโถงโถงเดียวที่ทุกคนต้องผลัดกันเข้าไปอาบน้ำทีละคน แล้วมีห้องนอนห้องเดียวมีสองเตียง คนอื่นก็นอนข้างนอก ไม่มีรถด้วยตอนที่ถ่ายพอตื่นเช้าเราก็นั่งรถสามล้อไปที่โลเกชั่นอย่างนี้ทุกวัน ตอนเช้าสามล้อ 5 คันก็มาจอดรอ ลำบากและร้อนมาก เพราะเป็นช่วงเดือนเมษา และพี๋ก็เป็นเหา เพราะเราขึ้นรถบัสบ่อย และมันก็อยู่ที่ที่นอน ตอนนั้นพี๋

ก็ผมขวามากด้วย ก็กันไปหมดเลย พอชาวบ้านเขารู้ก็ไปซื้อหัว
เสนียดมาหัวเหา แล้วก็ไม่ค่อยได้อาบน้ำ เพราะเดือนเมษายนน้ำจะ
ไม่ค่อยไหล และเจ้าของน้ำประปาที่บัวใหญ่นี้ เขามีบ้านสวยมาก และ
บางครั้งเขาก็ไม่ปล่อยน้ำประปามา เพราะเขาต้องเอาไว้รดน้ำต้นไม้

ส่วนคุณสุรัชย์ บางทีตำรวจเห็นเขาก็ไม่ชอบ ตอนนั้นเขา
ดังแล้วละ ตำรวจก็ไม่ชอบเรา เวลาเราเดินไปไหนคนก็รู้จัก เพราะเรา
เดินเป็นกลุ่มก็เหมือนเบ่ง แล้วก็มาทำอะไรก็ไม่รู้ที่หมู่บ้าน มีครั้งหนึ่ง
เรากำลังจะกลับกรุงเทพฯ กัน เพราะเพื่อนฝรั่งคุณแฟรงค์ กรีน เขา
ต้องเอากลับมาซ่อม เราก็มารอที่สถานีรถไฟบัวใหญ่ แล้วก็
มีตำรวจมา เขาก็ควักปืนออกมายิงคุณสุรัชย์ แต่ไม่โดนไปโดนกระเป๋
กล้องแล้วฝังอยู่เลย แต่ตอนนั้นเราก็ไม่ได้กลัวอะไร เเฉ่ ๆ อย่างเรา
ถ่ายบางฉากตอนกลางคืน อย่างฉากงานศพก็มีตำรวจมายืนคุม ก็
ก็ไม่ได้เกรงกลัวอะไรแต่บรรยากาศมันเป็นอย่างนั้น แล้วตำรวจก็
เกรงเรา คือตอนนั้นนักศึกษาค่อนข้างจะเป็นใหญ่ และดังไปทั่ว
ประเทศ เราก็ไม่กลัวเขาเขาก็เกรงใจเรา แต่ขณะเดียวกันก็เริ่มมีการ
ยิงกันแล้ว เริ่มใช้ความรุนแรง

ฉากรอศพภายหลังเขื่อนเข้ามา

ตอนที่ทำหนังมีการวางแผนเรื่องการฉายหรือเปล่า

ตอนนั้นหนังเสร็จประมาณเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2520 เราคิดอยากจะฉายทีวีทั่วโลก คิดว่าจะไปขาย BBC อะไรทำนองนั้น หรือทีวีที่ไหนก็ได้ที่เขาจะซื้อ หรือพวก Alternative Film ตามเทศกาลต่าง ๆ คือพอถ่ายเสร็จ ก็เอาไปตัดต่อที่ฮ่องกง เพราะเพื่อนมีเครื่องมือ ฟิล์มแล็บ ก็ไปใช้ที่นั่นฟรี แล้วคุณไมค์ มอร์ริว ก็บอกว่าเราจะเอาไปขายให้ BBC คุณไมค์เขาเพื่อนเยอะเขาเป็นโปรดิวเซอร์ตัวจริง พี่ก็เลยเอาหนังเรื่องนี้ไปที่ลอนดอน ไปคุยกับ BBC แต่ BBC ตอนนั้นยากจนมาก สมัยนางแทตเชอร์แรก ๆ คนอังกฤษไม่มีฮีเตอร์ใช้ BBC ก็เลยปฏิเสธ เพราะคนของเขาเองยังเลี้ยงไม่ได้เลยโปรดิวเซอร์ของเขายังไม่มียานพาหนะ เพราะฉะนั้นเรื่องซื้อฟิล์มนี้เป็นไปไม่ได้ และไม่มียโยบายซื้อฟิล์มที่ไม่เป็นภาษาอังกฤษ และไม่มีประเทศไหนที่จะซื้อฟิล์มที่เป็นภาษาต่างประเทศ ที่เดียวที่จะซื้อคือสวีเดน เราก็ไปสวีเดนไปขายสวีดิชทีวี ขายแบบหนังยังไม่เสร็จ และไปขอใช้เครื่องใช้ของเขา คือไปพบฝ่ายซื้อรายการ พอเขาซื้อแล้วจ่ายเงินมา เราก็เอาเงินนั้นมาทำให้เสร็จแล้วเขาก็ฉายทางทีวี

แสดงว่าเงินที่ได้จากการขายก็นำมาช่วยในการทำงานในส่วนต่าง ๆ ต่อ

เป็นโพสต์โปรดักชั่น ฟิล์ม คือทองปานไม่ได้กำไร เงินที่คุณไมค์ มอร์ริว ให้มาก็หมด แล้วเงินที่ขายให้สวีเดน ก็ไม่ได้ได้มาก เพราะเป็น Unfinish Film แล้วเขาก็คิดว่าเราคงขายไปเรื่อย ๆ แต่เราก็ไม่ได้ขายหรอก หลังจากนั้นเราก็กลับมาฉายในเมืองไทย และส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เก็บเงิน แต่ถ้าใครต้องการซื้อก็อปปี้นั้นก็จ่ายดั่งคําค่าก็อปปี้อย่างสยามสมาคมเขาก็ซื้อก็อปปี้นี้แล้วก็เก็บเอาไว้

ตามสถาบันการศึกษามีก็อปปีเก็บไว้มั้ยคะ

รู้สึกว่หลังจากนั้น มีนักเรียนไทยในอเมริกามี 1 ก็อปปี แล้วก็ส่งไปให้หอภาพยนตร์ แล้วพี่มี 1 ก็อปปี ก็คือมี 2 ก็อปปี

คนไทยในอเมริกาซื้อไปขายกันในหมู่คนไทยหรือคะ

ซื้อไปขายกันเวลาว่างงาน จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมืองไทย ช่วงหลัง 6 ตุลา มันคล้าย ๆ เป็นหนังเพื่อชีวิต เวลามาดูกันทำให้คิดถึงเมืองไทยคิดถึงคนที่ เป็นชาวบ้านที่เหมือนทองปาน แล้วทำให้เขาคิดว่าเราจะพัฒนาประเทศเรายังไงให้คนเหล่านี้ได้ประโยชน์ แทนที่จะทุกข์มากขนาดนี้ ก็เป็น political issue ที่นักเรียนไทยคิดขึ้น

แล้วเคยมีแผนที่จะจัดฉายในโรงภาพยนตร์มั๊ย

คืออย่างนี้ เราไม่คิดที่จะขออนุญาตฉายด้วยซ้ำไป เพราะรู้ว่าฉายไม่ได้ เพราะตอนนั้น เพลง “คนกับควาย” ของคุณสุรชัยก็ถูกแบนไปแล้ว มันมีสองเพลงที่ถูกแบน (ร้องเป็นเพลง) โอ้ โอ...อยู่แดนอีสาน และตัวนักแสดงหลายคนที่อยู่ในนั้นก็คือเข้าป่าหมด เป็นคอมมิวนิสต์กันหมด ฉะนั้นโดยนัยของมัน มันก็ไม่ได้อยู่แล้ว และเข้าโรงหนังก็ไม่ได้ ไม่ fit in กับโรงหนัง เพราะยาวแค่ 1 ชั่วโมง จะออกทีวียังเป็นไปไม่ได้ ที่หนังพวกนี้จะออกทีวี เพลงยังร้องไม่ได้ แต่ตอนนั้นคิดว่าจะขายทีวีที่อื่น ไปตามเทศกาลต่าง ๆ

ตอนนั้นคุณไผจงเข้าป่าด้วยหรือเปล่า

ไม่ค่ะ เพราะไปอยู่สวีเดน หนังเรื่อง ทองปาน รู้สึกฉายครั้งแรกที่เกอเธ่ ที่กรุงเทพฯ ปลาย ๆ ปี 2520 แล้วคนแน่นมากต้องฉาย 2 รอบ เพราะมีคนมาแล้วเข้าไม่ได้ คนจากธรรมชาติด้วยเพราะใกล้กัน ตอนนั้น เกอเธ่อยู่ถนนพระอาทิตย์ และฉายอีกครั้งที่สยามสมาคม บรรยายากาศก็คล้าย ๆ กัน ต้องฉาย 2 รอบ ตอนปลาย ๆ ปี เหมือนกัน คือคนมาแล้วเข้าไปไม่ได้ก็ไม่ยอมกลับบ้าน เลยต้องฉายอีกรอบ

คนส่วนมากที่มาดูเป็นนักศึกษา หรือ...

เป็นครูบาอาจารย์ เป็นคนอ่านหนังสือพิมพ์ เป็นคนที่กังวลว่าประเทศไทยจะไปทางไหน คิดถึงเรื่องประชาธิปไตย

เวลาฉายที่เกอเธ่ ไม่มีใครมาห้ามหรือ

ไม่มี มีสันติบาลมายืนดู ปกติเขาทำอย่างนั้น เดียวนี้ก็เป็นอย่างนั้น เวลาอะไรแปลก ๆ ก็จะมาดูและถ่ายรูปไว้ เดียวนี้เวลามีประท้วง สมัชชาคนจนประท้วงอะไรอย่างนี้ เขาจะถ่ายรูปไว้ เราก็กะถ่ายรูปไว้ ถ่ายประชาชนที่ประท้วง บางทีเจอกันก็คิดว่านี่ทีมเอ็นจีโอจากไหน ไม่ใช่หรอก สันติบาลเก็บข่าว

มีเสียงสะท้อนหรือมีปฏิกิริยาอย่างไรบ้างหลังจากที่มีการฉายหนังเรื่องนี้

หลังจากนั้นก็มีการคุยประเด็นพวกนี้เยอะ เพราะปัญหาแบบทองปาน เป็นปัญหาทั่วไปของประเทศไทย คือเวลารัฐบาลมีโครงการอะไรชาวบ้านได้ประโยชน์มั๊ย เวลาทำอะไรต้องถามเขามั๊ย ทำอย่างไรให้คนในพื้นที่ไม่ต้องออกจากพื้นที่ไปอยู่ที่อื่น แล้วมีเรื่องคอร์รัปชันเพราะเวลาสร้างเขื่อนแต่ละครั้ง ชาวบ้านที่อยู่จริงจะถูกซื้อตัวให้ออกไปก่อน แล้วคนที่อยู่ทีหลังก็จะเป็นคนกลุ่มอื่น เวลาจ่ายเงินคนที่ควรจะได้ก็ไม่ได้ เรื่องมันยุ่งมากเลย แล้วอย่างสมัชชาคนจน ที่มาประท้วงที่ทำเนียบรัฐบาล เป็นเวลา 100 วัน มาจาก 81 ตำบล ประท้วงเป็นสิบ ๆ ครั้ง ที่มากันก็คือปัญหาคล้ายกับทองปาน เรื่องชาวบ้านเขื่อนราษีไศล เขื่อนปากมูล แต่เขาเก่งขึ้นเยอะเลย เขาฉลาดขึ้นเพราะเขารวมตัวกัน เรามองเขาเวลาที่เราไปทำข่าวว่าเขาก็คือทองปาน แต่เขาก็เก่งมาก เขาช่วยตัวเขาเอง เขาไม่ต้องการนักวิชาการ ไม่ต้องจัดสัมมนา เขาจัดการของเขาเอง นี่แหละคือนักทองปาน แล้วไม่ใช่แค่หนึ่งเดียว เยอะมาก

หนังเรื่องนี้ไม่ใช่หนังสำหรับเขาเท่านั้น เป็นหนังสำหรับคนชั้นกลางหรือพวกอาจารย์ นักวิชาการ หรือพวกข้าราชการ ถ้าได้ดูหนังเรื่องนี้ จะเข้าใจสมัชชาคนจนมากขึ้น เข้าใจปัญหาของพวกเขามากขึ้น สำหรับชาวบ้านเขาเข้าใจปัญหาของพวกเขายอยู่แล้ว เราจะเห็นใจพวกเขามากขึ้น ว่าเขามาประท้วงทำไมจะเอาอะไร จะมาขอเงินค่าอะไร ไม่รู้จักจบเสียที ปัญหามันสืบเนื่องมาจากสมัยนั้นเป็น 20-30 ปี เดียวนี้ก็ยังมียู่ แต่เดี๋ยวนี้เขาเก่งขึ้น อย่างน้อยก็สามารถ

เวทีชุมนุมของสมัชชาคนจนซึ่งเป็นเหยื่อของการพัฒนาในปัจจุบันได้รับการยอมรับมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต

ต่อรองได้นานขึ้น และไม่โดดเดี่ยว เพราะเขาเชื่อมโยงกันหมด เมื่อเรามองเขาจะเห็นการพัฒนาไปไกลมาก และไม่ต้องการเรา เราต่างหากที่ต้องเข้าใจปัญหานั้นให้ชัดเจน จะได้ไม่ทำตัวไปขวางเขา หรือพูดแทนเขา

พี่เคยไปทำข่าว ชาวบ้านเขานั่งประจันหน้ากับนายกฯ เลย และเขาบอกว่าลายเซ็นของนายกฯ นี่ไม่เอาแล้ว ไม่มีความหมาย คือคุณบอกว่าจะแก้ปัญหาให้ และสัญญาว่าจะแก้เท่านั้นเท่านั้น จะหาเงินมาให้ แล้วเซ็นชื่อนายกรัฐมนตรี เขาบอกว่าไม่มีความหมาย เขาต้องการมติดะรัฐมนตรี และงบประมาณให้มีการแก้ปัญหาเป็นข้อ ๆ ไป พร้อมลายเซ็นผู้เกี่ยวข้อง คือเรามองดูแล้วรู้สึกว่าเขาเป็นทองปานในสมัยนี้ ไม่ใช่ทองปานคนเดิม เราต่างหากที่ต้องเข้าใจปัญหานี้

ถ้าคนที่ดูเรื่องนี้คือชนชั้นกลาง รัฐบาล นักวิชาการ และคนต่างประเทศด้วย แล้วทำไมต้องให้คนต่างประเทศดูด้วยคะ เขาสำคัญยังไ้

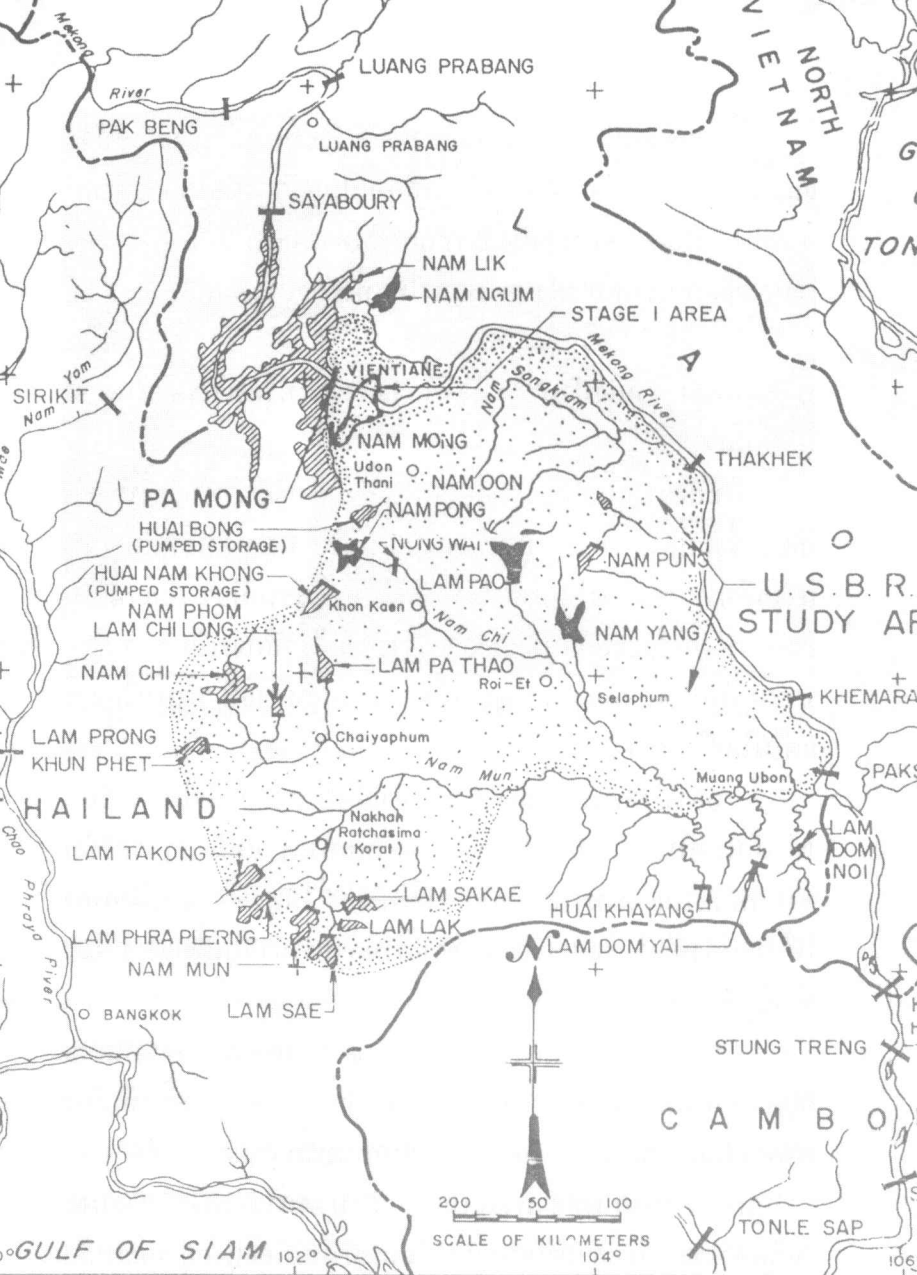
อาจจะเป็นเพราะคุณไมเคิล มอร์ริว เป็นคนต่างประเทศด้วย และเวลาเราคิดจะทำหนัง เราารู้สึกว่าสื่อนี้เป็นสากล เมื่อไปฉายที่ไหน คนดูก็ได้รับปัญหา เรามองถึงสารที่ออกไปหาคนดูทั่วไปคนที่ใกล้ชิดตัวเราใกล้ชิดกับเราเพื่อนฝูงของเราทั้งไทยทั้งต่างประเทศ

หลังจากจบ “ทองปาน” แล้วมีโครงการจะทำหนังเรื่องอื่นด้วย หรือเปล่า

หลังจากนั้นกลับมาเมืองไทย ส่วนใหญ่ก็มาทำเรื่องปัญหาเมือง ซึ่งก็คล้าย ๆ กัน เป็นปัญหาแย่งที่ดิน กรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นสารคดีทำหลายเรื่องให้กับสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เดียวนี้เป็นองค์กรชาวบ้าน...เปลี่ยนชื่อแล้วไม่รู้ว่าจะอะไร รู้สึกจะเป็นสภาพประชาชน เป็นวิถีโอเกี่ยวกับปัญหาเมือง ก็ทำอยู่หลายปี ทำมาเรื่อย ๆ แต่ไม่ได้เป็นหนัง

อย่าง Sharing the City ทำเมื่อปี 2522 ทำให้ เอเชียน โปรดักเทคโนโลยี เป็นหนังพูดภาษาไทยหมด แต่มี 2 เวอร์ชัน อังกฤษกับไทย ภาษาไทยชื่อว่า “ปันเมือง” ให้สุรัชย์ เชาว์แต่งเพลงให้ คุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ มาช่วยอ่านคำบรรยายให้ตั้งแต่ 4 โมงเย็นถึงเที่ยงคืน

“ปันเมือง” เรามองว่าเมืองนี้เป็นของทุกคน ถ้าคนจนคนรวยอยู่ด้วยกันได้เมืองก็จะแข็งแรง เพราะคนรวยหรือคนชั้นกลางก็ต้องอาศัยคนจนเหมือนกัน คือถ้าเราอยากกินอาหารจานละ 20 บาท ถ้าไม่มีคนจนเราก็ไม่มีอาหารจานละ 20 บาททาน เพราะคนจนจะไม่คิดค่าแรงมาก และถ้าเขาอยู่ปนกันมันทำให้เมืองน่าอยู่ ช่วยเหลือกันด้วย แต่ถ้าให้คนจนไปอยู่มุมหนึ่ง คนรวยไปอยู่มุมหนึ่ง มันจะน่าเกลียด แบ่งเป็นย่านจะไม่ดี คนจนจะยิ่งจนลง ย่านที่มีแต่คนรวยก็จะเกิดปัญหา ต้องอยู่ด้วยกันถึงจะเกิดความสมดุล และต้องค่อย ๆ โตไปด้วยกัน บางคนคิดว่าคนจนน่าเกลียด ไล่ไปไกล ๆ คือสร้างกำแพงปิดไล่ไปไกล ๆ สายตา ไปอยู่ที่ไหนก็ได้ แต่อย่ามาให้เห็นอย่างที่เขาจะไล่สลัมออกไป สลัมก็น่าดูได้แต่ต้องพัฒนาเรื่องพื้นฐาน เช่นเรื่องขยะคุณต้องไปเก็บให้เขาเหมือนกับที่เก็บให้คนอื่น ๆ แต่ที่สกปรก เพราะคุณไม่เคยไปเก็บขยะให้เขาเลย

EXPLANATION

- EXISTING RESERVOIRS
- PROPOSED RESERVOIRS
- OTHER DAM SITES NOT STUDIED BY U.S.B.R.
- U.S.B.R. STUDY AREA

LOCATION MAP U.S.B.R. INVESTIGATIONS LAOS & THAILAND

BANGKOK, THAILAND
AUGUST 22, 1969.

T5 - B -

แผนที่แสดงโครงการก่อสร้างเขื่อนในลุ่มน้ำโขง จัดทำโดย U.S.B.R ในปี
พ.ศ. 2512

“Tongpan”

Norman Peagam

In early 1975 I was working in Bangkok as the political correspondent of the *Far Eastern Economic Review* and my colleague, Mike Morrow, covered economic and business affairs. Chained to a merciless weekly deadline, we found ourselves constantly busy trying to keep track of developments during Thailand's first serious attempt to establish a democratic parliamentary system of government. Day after day we pursued leads and contacts as we attempted to piece together coherent stories in time for the Wednesday evening bloodletting, when we sat, often long into the night, behind typewriters in the Reuters office and watched our paragraphs go chattering over the wire to the editors in Hong Kong.

Like most foreign journalists in Thailand, our work was largely confined to Bangkok, partly because of the need to appear and perform each week at the Reuters office, but

พิมพ์ครั้งแรก *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 11: 1 (1979), pp. 32-35.

mainly because the Thai capital is the center of all national decision-making and high-level political and financial activity to an extent surpassed in few other countries. Bangkok is the only true metropolis in Thailand, where ten percent of the population live and die: where government, industry, foreign trade, banking, communications, higher education and the military and civilian elites are concentrated: where, for good or ill, the future course of the nation is charted.

Scurrying around the hot, teeming city after news, it was easy to lose sight of the larger issues facing developing countries such as Thailand, and to forget that the vast majority of the population were simple farmers living in villages far removed not only from the bright city lights but also from the wealth, the way of life, the values and ideals, and even the very minds of most city dwellers. Every now and then, however, something would happen to remind us forcefully about the problems of this true silent majority.

One day in early 1975, Mike Morrow heard that a seminar was being organized by the American Friends Service Committee (AFSC) to discuss the United Nations Mekong Development Scheme, a grandiose plan dating back to the early 1960s and aimed at harnessing the waters of the river Mekong to provide irrigation, power, and other benefits to the countries which lies along its banks. He thought it might make an interesting story, and with his usual energy and ingenuity set about preparing a comprehensive survey of the entire Mekong project.

He read through the voluminous studies and reports which had been published over the years, interviewed the director of the program and various experts involved in its planning, travelled to Laos to see how the first stage was progressing—the construction of the Nam Ngum dam and hydroelectric complex about 60 miles north of Vientiane—and arranged to attend the AFSC seminar as an observer. He planned a three-part series, with one article focusing on the technical and economic aspects of the project, one on

its political implications for the region, and another summarizing the discussions at the seminar.

The seminar was held one weekend in Chaityaphum, north of Bangkok. This location in itself was rather unusual normally such meetings are held in Bangkok so the participants can stay in luxury hotels and take advantage of the numerous diversions available in the Thai capital. It was attended by AFSC representatives, Thai government officials—including the renowned economist Dr. Puey Ungphakorn, then the Rector of Bangkok's Thammasat University¹—technocrats, and local politicians. Another unusual feature of the seminar was the appearance of interested students who had even managed to bring along a few farmers from the area in the hope that they would voice their opinions on the merits of the project, which was, after all, primarily designed to benefit them.

The participation of students and farmers in a meeting like this was a direct result of the October 14, 1973, student uprising in Bangkok, when hundreds of thousands of people had taken to the streets of the capital in protest against the corruption and repression of the 10-year-old military dictatorship then in power. The massive demonstrations, unprecedented in Thai history, had so alarmed the leaders of the regime that they had ordered the army and police to open fire on the crowds. In the ensuing two days of the street violence, 71 people were killed and hundreds wounded, government vehicles and buildings were destroyed and set on fire, and part of the capital was transformed into a battlefield. But to the astonishment of everyone, the crisis opened a fatal split in the senior ranks of the armed forces, and as a result, the three most prominent leaders of the military regime were forced to resign and driven into exile.

¹ See "Violence and Military Coup in Thailand" by Puey Ungphakorn in *The Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 9: 3 (1977), pp. 4-12.

In the euphoria which followed the students' triumph, many Thais believed that a new and truly democratic era had arrived. Students went out into the countryside to "teach democracy" to the farmer; a new Constitution was promulgated; general elections were held for a National Assembly; labor unions were formed and began applying pressure for higher wages and better working conditions; and even the farmers, who make up about 75 percent of the Thai population, organized themselves into a Federation, began publishing their own newspaper, and demanded redress for a wide variety of grievances. It was in this new, and ultimately short-lived, atmosphere of popular participation in national politics- a unique experience for Thailand- that students and farmers arrived at Chaiyaphum to take part the AFSC-sponsored seminar.

One of those farmers was a man called Tongpan. In fact, he had been forced to abandon his land several months earlier because an irrigation project had ruined his crop. The diversion of the natural water supply in his area had left the soil dry and barren when it needed moisture and flooded when it needed the warmth of the sun. Since then he had drifted from town to town in

search of work and had ended up in Chieng Khan, a small dusty settlement on the banks of the river Mekong in northeast Thailand, where he had taken a job as a samlor (tricycle rickshaw) driver. He and his wife and their several small children lived in a small shack behind the bus station, where one of the students had found him. His wife was pale and weak from tuberculosis, but they had no money to buy medicine. When he came to the seminar, Tongpan had only 20 *bath* (\$1) in his pocket.

After the important people from Bangkok had addressed the seminar, Tongpan told his story of how “development” schemes can sometimes result in poverty and suffering for the people they are intended to benefit. Though unsophisticated and unschooled, he was a physically impressive man and surprisingly articulate. There was little the economists and technocrats could say in reply.

After lunch, it was decided to make a tour of the surrounding area to inspect the irrigation problem at first hand. Tongpan said he had to go home to take care of his wife, but the seminar participants agreed to meet him during their tour at his home behind the bus station.

A few hours later, they interrupted their trip into the countryside at Chieng Khan and made their way to Tongpan's shack. There, they found him crying uncontrollably. His wife had died during the afternoon.

The members of the seminar were embarrassed and didn't know what to say or do. Somebody quickly organized a collection and gave Tongpan a few hundred *Baht* to pay for the funeral. Then they left. Later, the students returned to Tongpan's home, but it was empty. He and the children had gone. Despite efforts made over the next several months, nobody was ever able to find out what became of him.

Morrow returned to Bangkok to write his articles, including a moving account of Tongpan's experience. But the editors of the *Far Eastern Economic Review*, in their wisdom, decided not to publish the story of Tongpan, partly for space reasons, partly because "human interest" stories are not their specialty, but largely, I believe, because its powerful indictment of the damage that can be inflicted by blind, western-imposed "development" efforts and the callous indifference of privileged urban elites was simply too controversial and ran counter to their editorial policy.

Disappointed, but not discouraged, Morrow decided that the story of Tongpan deserved to be told and conceived the idea of making a film about it. Over the next several months, while continuing his normal reporting work, he assembled a group of young Thais to work on the project and began raising money to carry it out. Two years and over \$30,000 later. The final result has now appeared: a 60-minute, 16 mm feature film in black and white called simply "Tongpan."

The film is set in the cracked and parched paddy fields of the northeast, the poorest region in Thailand, and attempts to weave a slightly fictionalized portrait of Tongpan and his family around a seminar on irrigation by cutting back and forth between life at home and in

the field and scenes in the air-conditioned sterility of the seminar room. To the music of the traditional *Khene* (wind instrument) and drum, we are presented with a realistic glimpse of the daily frustrations and hardships which face the poorer peasants of Thailand, relieved as it is only by such comforts as the family, village fairs, and rice wine.

The film suggests no solution to their dilemma, whether reformist or revolutionary, no redemption, no way out. It merely illustrates the enormous material and psychological gap between a complacent elite and the mass of peasants upon whose sweat and tears it so comfortably rests. No doubt the film can be criticized on this ground, since it essentially depicts a situation of hopelessness. But, given that it is comparatively rare for filmmakers to sully the silver screen with images of poverty which offer neither happy endings nor safe box office returns, the enterprise of the young Thais involved in making this film should be applauded if it can help to increase awareness of the poverty and suffering crying out to be solved in their society.

Another criticism, voiced at a private screening at the World Bank in Washington, D.C., is that by concentrating on the plight of one unfortunate family, "Tongpan" provides a false perspective of the general situation in northeast Thailand with an insufficient basis in the objective facts. According to this argument, conditions in the northeast are simply not as bad as the film implies. From a statistical point of view, that may be correct. But art has rarely had much time for statistics, and insofar as the story of Tongpan is true, who can say it should not be told? Chiaroscuro is one of the most effective weapons of the artist.

"Tongpan" is not a great film. Technically, it is not as good as it might be owing to the poor and inconsistent quality of the negative, the crew's inexperience and lack of funds and equipment, plot deficiencies,

wooden sub-titles, and a bad processing job carried out “on the cheap” in a developer’s backyard in Hong Kong. But it is moving, despite or perhaps because of its amateurishness, and by exploring the realities of daily life among the rural poor, unique of its kind in southeast Asia.

Apart from the cameraman-cum-production manager-cum-technical director Frank Green, a young American who has studied film at UCLA, nobody else involved in the making of “Tongpan” had any previous experience in making movies. The director, Surachai Chantimaton, is a young poet, writer, and musician-once referred to as “Thailand’s Bob Dylan”- and leader of the popular Caravan folk group, whose songs are used in the film. The principal actors are ordinary farmers from northeast Thailand while supporting roles are played by Thai students, intellectuals, and former politicians. The dialogue is in the northeast Isan dialect, a composite of Thai and Loatian, with English sub-titles.

The film was actually shot in Bua Yai, a small market town in Korat province, where the political tensions of that period soon made themselves felt. According to one of the film crew.

As soon as we arrived, we became the center of attention in the town. We rented a house where the crew and the cast could stay and began looking for potential actors. We were lucky to come across the man who plays the leading role, a farmer and former prize fighter who conveys the physical impressiveness of the real Tongpan quite well. Through friends, we soon found people to play the other parts.

We then decided it would be good diplomacy to let the local police know who we were and what we were doing. One of the crew went to see the police chief, but he was roaring drunk. She tried again later, but we were never able to reach him...

About half way through the film we ran out of money and raw stock and the camera needed repairs so we called a ten-day recess. (We were so low on money that we had to get through filming the scene in the chicken farm so we could eat the actors!) A friend and I went to the railway station to catch the midnight train to Bangkok and we sat on the platform with our gear waiting for the train. There were a lot of poor, homeless people and bums sleeping in the station and samlor drivers asleep in their samlors.

We attracted the usual crowd of curious passers-by, but one guy in the back caught my attention. I could see he was holding an automatic rifle and suddenly felt the whole atmosphere in the station change. People had stopped talking and there was tension in the air.

He came up to the front of the group without saying anything and stood about five meters away from me, pointing his gun between my eyes. He seemed a bit drunk and angry. Then he cocked the

gun. He stood like that for a while until finally the station master appeared, quite scared, and said to us, "I think you'd better come in and pick up your tickets now." Then the man fired, right between our heads. He fired a couple more times and also threw a small plastic bomb, scattering shrapnel and concrete around. The man was arrested later and we found out he was an off-duty local policeman.

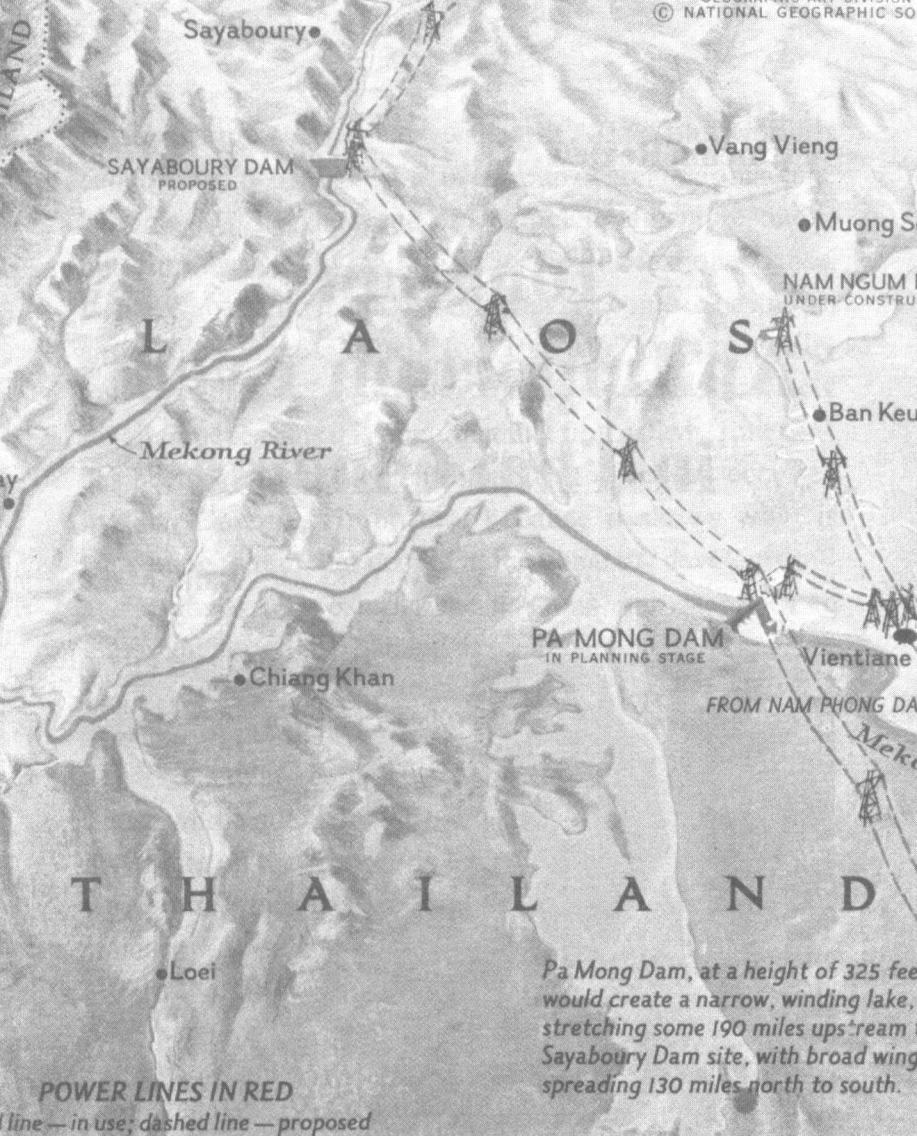
We felt this incident was meant to be a warning from the police, so later we threw a dinner party for the police chief, which he seemed to enjoy. But after that, the crew turned into a virtual armed camp. One of us always stayed awake at night and we carried guns. We just wanted to finish the film and get the hell out of there!

Another incident involved the boy who plays Tongpan's son. He was about 11 years old and was really enjoying himself. He and his father were paid a little and everything seemed fine. Then his schoolteacher, the daughter of an army general, began calling us communists and threatened to throw the boy out of school. He and his father got scared, but we had to go on using him. Fortunately, in the end, nothing happened.

The tension and violence surrounding the making of “Tongpan” was symptomatic and the ugly course of Thai politics was taking at the time: assassinations, threats, and intimidation by extreme right-wing groups and vigilantes were commonplace as the political forces at work in Thai society rapidly polarized and the country’s first serious attempt to establish democratic parliamentary government began to break up in chaos and confusion.

Eventually, on October 6, 1976, the Thai armed forces again seized power in Bangkok following a savage attack on Thammasat University by police and right-wing mobs which, according to eye witness reports, left at least 200 dead. Dr. Puey Ungphakorn, who attended the original seminar at Chaiyaphum, narrowly escaped lynching and managed to seek exile in Britain. A right-wing daily Bangkok newspaper published a group photograph taken at the seminar, identifying American AFSC representatives as “KGB agents” and some of the Thai intellectuals in the picture as “leading communist cadres”! Not long afterwards, I was expelled from Thailand because of certain stories published in the *Far Eastern Economic Review* and the editors of that worthy magazine, who had long since found a replacement for Mike Morrow, immediately fell into line with the spirit of the new Thai regime and made no attempt to reinstate me. Meanwhile, hundreds of students, intellectuals, and others had fled into exile or joined the outlawed Communist Party of Thailand in the jungle, including many of those involved in the making of “Tongpan.” That is why there are no credits at the end of this film, and why it is unlikely that it could be shown in Thailand today.

(ซ้าย) แผนที่แม่น้ำโขงตอนกลางและตอนล่าง บริเวณไทย ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม (ใต้) ซึ่งอยู่ในแผนของสหรัฐอเมริกา ที่จะสร้างเขื่อนกั้นน้ำตลอดสาย ตั้งแต่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ จนถึงปากแม่น้ำโขง ทั้งนี้เพื่อ “พัฒนาเศรษฐกิจ” ผลิตกระแสไฟฟ้า และต่อต้าน “คอมมิวนิสต์” โครงการเหล่านี้ล้มเลิกไปเพราะ สหรัฐฯ พ่ายแพ้สงครามในอินโดจีนปี 2518 แต่โครงการต่างๆ กำลังได้รับการ รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ รวมทั้งเขื่อนผามองที่จังหวัดเลย

(บน) แผนที่บริเวณที่ได้รับการเสนอไว้ตั้งแต่ปี 2510 ที่จะสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขง บริเวณไซยะบุรีของลาว กับเขื่อนผามองเหนือหนองคาย และเวียงจันทน์ สูงประมาณ 100 เมตร (ตึก 25 ชั้น) โครงการนี้หากสำเร็จก็จะทำให้น้ำท่วมเหนือเขื่อนใน บริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเลย โครงการนี้ล้มเลิกไปเพราะสหรัฐฯ พ่ายแพ้ สงครามในอินโดจีนปี 2518 แต่กำลังได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่

“Tongpan”: An Important Event in Thai Cinema

Baljit Malik

Films being made in Asian countries are now beginning to express an Asian reality. This is happening in a small way, but it is happening. The scale of the movement to break away from Hollywood and Bombay-type extravaganzas, and from films as a kind of “celluloid LCD,” is still small, constrained as it is by film-makers and sellers out to make quick profits. One little ripple that has recently

พิมพ์ครั้งแรกใน *The Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 11: 1 (1979), pp. 36-37.

emerged from the stagnant waters of Asia's film world is called "Tongpan." The work of a group of creative amateurs, "Tongpan" is not the result of a commercial venture, and is not a professionally-made film in the conventional sense. It is also not a film in the style of what has come to be known as the "New Wave Cinema," for "Tongpan" is not an art film to be "museumed" for wealthy connoisseurs. But precisely for all these reasons it is important that film called "Tongpan" has been made. Indeed and important event has occurred in Thai Cinema. Important because it shows what is happening to the Thai people in the name of 'development' and captures for posterity the tensions and strains of an important period in Thailand's recent history.

Unique Features

There are certain unique features about "Tongpan." Those who made a film also had a part to play in the events that make up the film. It is a simple story told in a simple way by a group trying to work together in a spirit of a solidarity: there is unity in the content and form of the film. For its makers the film was a means to continue their efforts to get closer to village people. They also tried to make the process of making the film as participative as possible. So, though the film had an identifiable director and cameraman, a group was responsible for producing it collectively. The screen-play, dialogues and various arrangements during the shooting were all handled in a spirit of togetherness, with individuals contributing their particular talents and skills. In other words, the film was not an ego-trip for any one person. Those who got the idea to make the film, and made it, also acted in it and were participants in the string of events that led to the making of the film. Ultimately "Tongpan" turned out a documentary on the life of the Thai peasants as well as a feature story based on an attempt by certain Thais to break their alienation from the real Thailand of villages, tenants and sharecroppers.

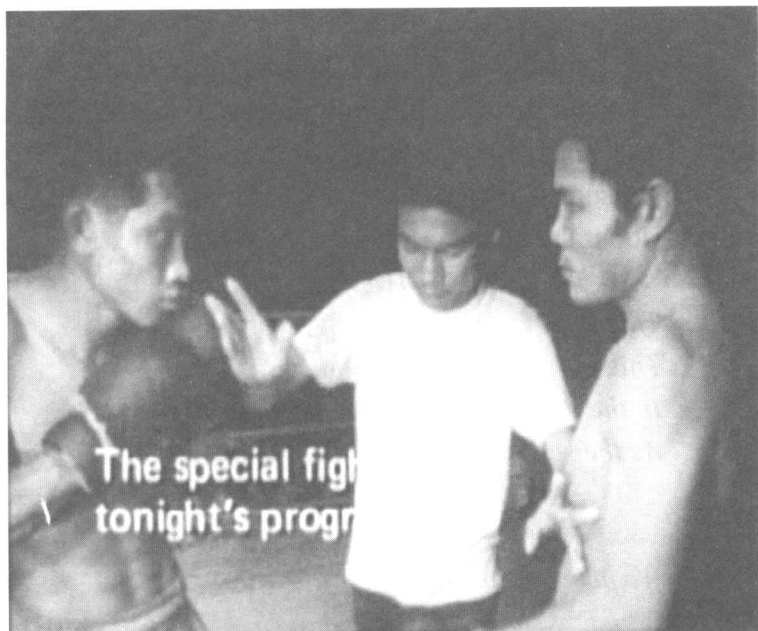
Hence in this review the story of making the film is so interwoven with the events narrated in it that it is difficult and, indeed, unnecessary to make a distinction between the two. Another unique, though tragic, feature of the film is that many of those who made the film and/or were in it, had to leave Thailand after the Military Coup of October 6, 1976.

Tongpan The Peasant

“Tongpan” the film has Tongpan the peasant as its central character. The story is centered around a seminar that actually took place in 1975. The seminar, which was held under the sponsorship of the Quaker International Seminar Programme, was organized by a group of socially conscious young Thais. Their idea was to discuss the relevance of the construction of the huge Pa-Mong dam on the Mekong River, by arranging a dialogue between government officials, foreign experts, intellectuals and farmers. That’s how Tongpan came into the picture.

Some of the organizers, who later decided to make a film about the seminar, had met Tongpan in a border town. They discovered that he had a very chequered life. To start with, he had lost his land when a dam had been built to straddle one of the Mekong’s tributary streams. From then on he had struggled and suffered to keep his family alive, drifting along from job to job as a pedicab driver, timber smuggler, and prize fighter. In the film there are a series of sequences of the ebbing fortunes of Tongpan’s life. Particularly effective are the scenes when he and his family had to leave their village and land and move to new pastures, and when he is shown in his new profession as a prize-fighter.

Tongpan was understandably reluctant to come to the seminar as he wasn’t convinced that it would do him any good. But eventually he decided to go. One night, recalled a fellow participant recently, Tongpan woke up in the middle of the night searching furiously for something in an obvious state of nervousness.

“Brother, what is it! What is the problem?” asked one of his roommates (himself a farmer cum writer now living in exile in Sweden). As it transpired, Tongpan had been looking for his little fortune of 20 *Bath* (\$1) with which he had come to attend the meeting with so many big shots.

True to his fears, the seminar proved to be a waste of time for him. Not many of the participants really had any time for people like him or any interest in their problems, dreams and hopes.

It became evident through the course of the film that except for two or three of the younger people, nobody was really interested to know that he and his family, having lost their land to the dam, were living on with the hope that one day they might have enough money to buy a pair of buffalo. With their buffaloes they could at least get back close to the soil, if only as nomadic ploughers on other people's land. Moreover, they would have a calf to sell each year and, perhaps one day, enough savings to be able to possess a little land of their own once again. But such matters seem to have any answers to the few questions put to them by some of the other peasant participants.

Rustic Reality

In contrast to the cool-looking neatly dressed experts, bureaucrats and intellectuals in the seminar, the film has a strong rustic reality running through it. Sometimes this comes out in the songs of the minstrels who roam the villages singing about the pain and suffering of village life:

*This land is dry and poor,
This land is a starving land,
In the dry season the forest disappears,
As the scorching wind blows from year to year.*

*Lacking home and shelter
We pick leaves and berries
Which we must eat instead of rice
Our daughters they take for pleasure
And our wives they take away too.
Who is above the Law of the Land?*

Sometimes the peasants' anger is not disguised in song or poetry but comes out in plain talking with friends over a drink, in quarrels with family members, or in emotional outbursts of deep resentment against their oppressors. In one such burst of emotion, Tongpan shouts, "What on earth is this wholesale labor? They buy my labor wholesale...but pay later whenever they feel like it!"

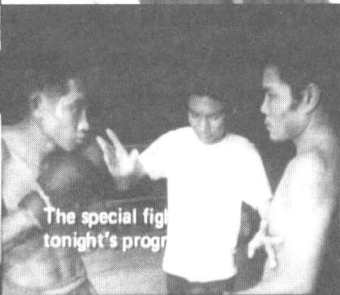
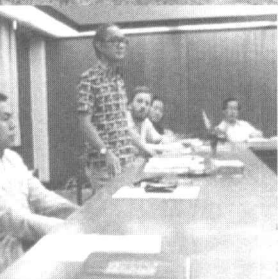
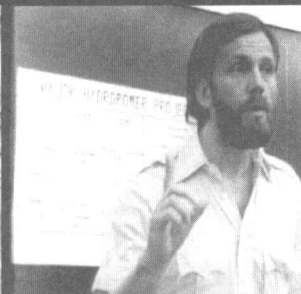
One of the most powerful moments in the film is when Tongpan is laboring away all alone, looking after a rich farmer's chicken-run. He suddenly feels that he has come to the end of the road, that he can't tolerate his condition anymore. There is no one around on whom he can lose his temper, so he goes like hell-let-loose on the poor chickens. Kicking and hitting them with anything, running around like a frightened animal in the cage, he transforms the chicken-run a graveyard. And there is no requiem for the poor birds except his furious cries, "Get out of here you damn chickens, the more I feed you, the more poor I am!"

Tongpan Disappears

The events shown in "Tongpan" were, in a way, symbolic of the failure of attempts to create suitable conditions for a dialogue between different interest groups and classes in Thai Society. Even Tongpan left the seminar, undetected, only to discover tragedy awaiting him at home. While the experts and intellectuals were talking away, his wife had died at home, having succumbed to the sickness of poverty, the sickness of a system of health-care restricted to Bangkok and to those with money and wealth.

In the film, after the seminar, the student who had persuaded Tongpan to take part in it returned to the village to look for his missing friend. But Tongpan was no longer there and nobody knew where he had gone. Maybe he had really come to the end of the road. Or had he arrived at the threshold of renewed hopes and a new struggle against injustice? Had Tongpan actually convinced himself of the futility of dialogue in a system which recognized communication only as a topdown process? No, nobody knew where Tongpan was, and nobody knew what was in his mind.

กำหนดการสัมมนาวิชาการ-Seminar

“ลุ่มน้ำโขง: วิกฤต การพัฒนา และทางเลือก”

“The Mekong Basin: Crisis, Development, Alternatives”

วันพุธที่ 25 - พฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2549

25 - 26 January 2006

ณ ห้องประชุม โรงแรมรอยัล แม่โขง นครราชสีมา

Royal Mekong Hotel, Nong Khai

จัดโดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย

บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

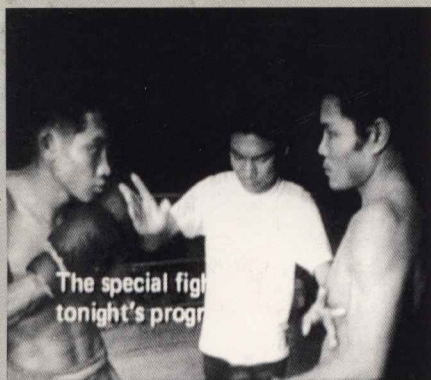
สมาคมหอจดหมายเหตุไทย

พุธที่ 25 มกราคม 2549

- 9.00 น. เปิดการสัมมนาโดย พล.ต.อ. เกา สารสิน ประธานสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น และประธานมูลนิธิโคโยต้า ประเทศไทย
- 9.15 น. ปาฐกถาเรื่อง “จีน: มิติทางเศรษฐกิจ” โดย ดร. พิสิฏฐ ภัคเกษม
- 10.00 น. พัก-อาหารว่าง
- 10.30 น. “การค้าเสรี: จากสงครามฝิ่นถึง FTA” อภิปรายโดย
ดร. วีระ สมบูรณ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรดม (กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ)
ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
ดร. พิกพ อุตร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ดำเนินรายการ
- 12.00 น. พัก-อาหารกลางวัน
- 13.00 น. ชมภาพยนตร์ (ต้องห้าม) “ทองปาน” (ครบรอบ 2518-48 ปี ก๊อปปี้ใหม่ VCD) เสนอประเด็นโดย
อ. ทฤษฎี แวหงษ์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร)
คุณไพจิตร ไหลสกุล
คุณไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)
- 14.30 น. พัก-อาหารว่าง
- 15.00 น. “เชื่อน - ถนน: การพัฒนาและโลกาภิวัตน์” อภิปรายโดย
สว. ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
ผศ. ไชยันต์ รัชชกุล (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
คุณเพียรพร ดีเทศน์
ดร. กัมปนาท ภัคติกุล (มหาวิทยาลัยมหิดล)
ดร. ศรีประภา เพชรมศรี (มหาวิทยาลัยมหิดล) ดำเนินรายการ
- 17.00 น. ปิดการสัมมนาประจำวัน
- 18.30 น. เลี้ยงอาหารค่ำ ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง และ ปาฐกถาพิเศษโดย คุณสุจิตต์ วงษ์เทศ (มิดิชน-ข่าวสด)

พฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2549

- 9.00 น. ปาฐกถาพิเศษ “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์: นโยบายและความเป็นไปได้” โดย ศ. อานันท์ กาญจนพันธุ์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
- 9.30 น. “ลุ่มน้ำโขง: ความหลากหลายทางชาติพันธุ์” อภิปรายโดย
ดร. ราชู ฤนาท
รศ. สุมิตร ปิติพัฒน์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
อ. ยุติ มุกดาวิจิตร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
ดร. เขียวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ดำเนินรายการ
- 10.45 น. พัก-อาหารว่าง
- 11.00 น. “การค้ามนุษย์ข้ามแดนใน GMS” นำเสนอโดย
รศ. กฤตยา อาชวนิจกุล (มหาวิทยาลัยมหิดล)
ผศ. สุชาดา ทวีสิทธิ์ (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี)
ร่วมอภิปรายและดำเนินรายการ
- 12.00 น. พัก-อาหารกลางวัน
- 13.00 น. “ภาพลักษณ์แม่น้ำโขงและผู้คนบนแผ่นฟิล์ม” นำเสนอโดย
อ. กำจร หุยยะพงศ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช)
- 13.45 น. “ล่องน้ำโขง: มิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม” โดยคณะสำรวจ
ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (มหาวิทยาลัยรังสิต)
คุณธนาพล อิวสกุล (สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน)
อ. อัครพงษ์ คำคูณ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
ดร. สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ดำเนินรายการ
- 16.00 น. บังคมฐกถา “ลุ่มน้ำโขง: วิกฤตการพัฒนาและทางออก”
โดย ศ. เสน่ห์ จามริก (กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ)
- 16.30 น. ปิดการสัมมนา

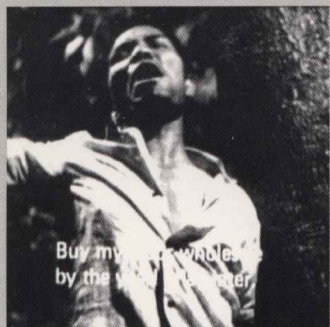

“Filmed in the direct manner of the early Soviet silent cinema, the reconstruction of this simple incident has a quiet unexpected force... one of the most impressive films of Edinburgh Festival’s first week.”

David Robinson
The Times of London

“A landmark film...the first film I know of which relies on native Southeast Asian artists for script writing, directing and acting while also providing great interest for American viewers... The American viewers who have lived in Southeast Asia will view it and weep.”

Jay Henderson
Washington Review

“Tongpan is a beautifully made film and extraordinarily effective and valuable as a teaching device.

I would give it my most enthusiastic recommendation for use in course dealing with problems of development. It is the best film of its kind.”

Franklin Weinstein
Director, Project on US-Japan Relations
Stanford University

Tongpan

- Asian American International Film Festival (New York): Award of Merit
- Tongpan screened at the Washington D.C., London, Edinburgh, Hong Kong, Lille and Melbourne film festivals.

Tongpan is a black and white theatrical film. It is based on the real-life experience of a farmer from the poverty stricken Northeast region of Thailand. Tongpan and his family were forced off their land when a dam built nearby caused their farm to be flooded in the wet season and left it parched in the dry.

They have moved to a small town bordering Laos on the Mekong River. There, Tongpan the farmer is struggling to support his family as Tongpan the pedicab driver, Tongpan the small time boxer, and Tongpan the keeper of someone else's chickens.

"Tongpan is the best fictional movie on Southeast Asia I have ever seen. It portrays vividly the political and cultural gap between peasant realities and the good intentions of the liberal intelligentsia, and catches the illusion of Thailand's experiment with democracy."

Ben Anderson

Professor of Southeast Asia Studies Cornell University

"...one of the most important
'Third World' films of the decade."

Tony Rayns
British Film Institute

รายได้มอบให้กองทุนจิตร ภูมิศักดิ์

